

Vereniging voor christelijk onderwijs

Besturenraad heet sinds 21 mei 2014 Verus.

Deze publicatie is geschreven voor deze datum.

Het kan zijn dat verwijzingen niet kloppen. Heeft u vragen? Neem gerust contact met ons op.

Toetsingskader en visitatieprotocol cyclus 2012 – 2017

Uitgewerkt voor opleidingen met DCBO-accreditatie

Voorwoord

Christelijk onderwijs staat of valt met de manier waarop de leerkracht daar vorm en inhoud aan weet te geven in de klas. Dat vraagt om de nodige bagage, maar ook om gerichte reflectie waarin de opleiding met DCBO volop voorziet. De Besturenraad onderneemt namens alle christelijke scholen diverse activiteiten om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van DCBO goed op peil blijft en dat opleidingsinstellingen werk blijven maken van een gedegen invulling. Deze invulling is natuurlijk maatwerk en leidt gelukkig tot veel diversiteit in de praktijk.

Een proces van visitatie en accreditatie dat door de Besturenraad wordt gefaciliteerd, zorgt voor onderlinge reflectie en inspiratie. Het toetsingskader en de omschrijving van de kennisbasis en kerndoelen biedt daarbij houvast, waarmee we overigens niets af willen doen aan de kracht van de diverse invulling die de opleiding in de praktijk te zien geeft.

Ik hoop dat met dit kader de toerusting van leerkrachten om in deze tijd een goede inhoud te geven aan christelijk onderwijs opnieuw een stevig en eigentijds fundament heeft verkregen.

Wim Kuiper

Voorzitter Besturenraad

DCBO: hoe bereid je docenten voor op (protestants) christelijk basisonderwijs?

A Introductie

Het bijzondere van bijzonder onderwijs zit in de vrijheid van richting, oprichting en inrichting van de school. Het is een open uitnodiging om het onderwijs op de (protestants) christelijke school zelfbewust en met kleur vorm te geven op basis van een christelijke levensvisie. Dat geldt in afgeleide zin uiteraard ook voor de opleidingen die leraren voorbereiden op lesgeven in het (protestants) christelijk basisonderwijs.

Het DCBO (Diploma Christelijk Basis Onderwijs) geeft scholen in het (protestants) christelijk basisonderwijs inzicht in en zekerheid over de competenties van (beginnende) leraren op het gebied van de vormgeving van de identiteit, waaronder godsdienstonderwijs. Het DCBO is ingesteld door de Besturenraad. De Besturenraad is het centrum voor christelijk onderwijs en verenigt 540 christelijke schoolbesturen. Het instandhouden en bevorderen van christelijk onderwijs is voor de Besturenraad een verantwoordelijkheid van de eerste orde, die we delen met de scholen, de raden van toezicht, de besturen, directies en leerkrachten.

De Besturenraad wil bevorderen dat basisscholen het belang van DCBO onderstrepen door hier veel gewicht aan toe te kennen in het aannamebeleid. Daarbij hoort ook de mogelijkheid dat een eventueel aan te stellen leerkracht die geen DCBO-diploma heeft, dit alsnog door nascholing verkrijgt. De school die een vacature heeft, weet dat een sollicitant met een DCBO-diploma bij kan dragen aan de vormgeving van de identiteit van de christelijke school en dat deze leraar het godsdienstonderwijs als een belangrijke component van die identiteit professioneel kan verzorgen.

B Zoveel hogescholen, zoveel visies en tradities

Het DCBO laat veel ruimte voor een eigen invulling door de hogeschool. In de vorige accreditatieperiode is vaak gebruik gemaakt van de begrippen smalle en brede identiteit. De voorloper van het DCBO was het Diploma Bijbels Onderwijs waarin de focus sterker lag op het geven van godsdienstonderwijs. Bij het introduceren van DCBO is steeds gestreefd naar een geïntegreerde benadering van (protestants) christelijk onderwijs. In de opleiding vertaalde zich dat naar aandacht voor DCBO in meerdere vak- en vormingsgebieden, voor zover dat niet altijd al aan de orde was. De hogescholen hebben allemaal DCBO als brede identiteit uitgewerkt. Inhoudelijk zijn er grote verschillen die te maken hebben met de identiteit van de hogeschool als geheel, met de traditie van de hogeschool in de regio c.q. gezindte die door de hogeschool bediend wordt en met de ontwikkelde theologische en onderwijskundige richting op de hogeschool. Naar die elementen willen we in deze accreditatieperiode gerichter gaan vragen. De vijf kernvragen van het toetsingskader nodigen uit om expliciet vanuit de visie en missie te verantwoorden hoe aan DCBO wordt vormgegeven.

De vraag is vaak: is dan daarmee elke manier waarop dat wordt ingevuld goed? In gesprekken is het antwoord meestal dat niet alles goed kan zijn, maar tegelijk dat niet gemakkelijk nader te bepalen is wat dan de criteria zouden moeten zijn. Uiteindelijk gaat het om de visie op (protestants) christelijk onderwijs, op de pedagogische, levensbeschouwelijke en didactische uitgangspunten en op de visie op de christelijke traditie zelf en welke plaats deze zou moeten hebben in het basisonderwijs. Daarbij zijn de studenten op de hogescholen zelf in een vormingsproces met betrekking tot hun identiteit. In netwerken van de Besturenraad (netwerk pabo, netwerk lectoren), in intercollegiale ontmoeting en op DCBO-conferenties en in contacten met het werkveld is voortdurende bezinning op de achterliggende vragen en de concepten nodig.

Collegiale consultatie op het gebied van DCBO (of een aspect van identiteit) is een mogelijke vorm van voorbereiding op een DCBO visitatie. In dit toetsingskader wordt dit niet beschreven en zelfs met enige terughoudendheid genoemd, omdat het niet de bedoeling is dat de DCBO accreditatie zou worden verzwamd. Tegelijk is het een gegeven dat hogescholen zich op allerlei manieren op accreditatie voorbereiden en dat een (inter)collegiale consultatie daar een geschikte vorm van kan zijn.

C Het belang van DCBO voor het afnemend werkveld van (protestants) christelijk onderwijs

DCBO maakt deel uit van de startbekwaamheid van de beginnende leraar, maar het leren gaat door in het werk op de school. Een leraar geeft aan identiteit niet alleen individueel vorm met een eigen groep leerlingen, maar doet dat in een team op een manier waar het bestuur van de school de kaders voor geeft. Inhoudelijk is DCBO sterk verbonden met de opleiding: een DCBO-diploma heeft al naar gelang de opleiding een bepaalde inhoud. Voor het werkveld is meestal allereerst de opleiding bepalend en in tweede instantie de specifieke extra kwalificaties, zoals DCBO. DCBO heeft meerwaarde voor de student omdat een appel wordt gedaan op specifieke vaardigheden en omdat het een bijdrage levert aan het vormend karakter van de opleiding. DCBO heeft ook meerwaarde voor de ontvangende school (zie introductie). DCBO zegt op zichzelf nog niet hoe een aankomend leraar zich persoonlijk verhoudt tot de (protestants) christelijke traditie en tot de uitgangspunten van een specifieke school. Bij het aanstellen van leraren is het zaak daar apart aandacht aan te besteden. DCBO staat voor de reflectie op die vragen, voor de vaardigheden om de eigen keuzes te motiveren en vooral om deze te kunnen vertalen in pedagogisch en vakdidactisch verantwoord handelen.

D DCBO als accreditatiestelsel

Met dit toetsingskader wordt aangegeven hoe onder de noemer DCBO binnen de aangesloten opleidingen de toekomstige leerkrachten worden opgeleid om vanuit de (geloofs)bronnen (de bijbel), de traditie en vanuit hun eigen biografie een bijdrage te leveren aan (protestants) christelijke identiteit over de volle breedte van de school waar ze (komen te) werken en om daar godsdienstige vorming te geven. Om deze garantie daadwerkelijk te kunnen bieden, is door de Besturenraad – in overleg met de opleidingen tot leraar basisonderwijs en de (protestants) christelijke basisscholen – dit landelijk toetsingskader vastgesteld.

Opleiding, toetsing en diplomering vinden plaats aan de opleidingen voor leraar basisonderwijs van de hogescholen die door middel van accreditatie de licentie hebben gekregen om het DCBO af te geven aan studenten die de benodigde bekwaamheden bezitten. De accreditatie is gekoppeld aan een systeem van kwaliteitszorg. De opleidingen worden eenmaal per zes jaar bezocht door een visitatiecommissie, die zich specifiek op DCBO richt. De commissie neemt kennis van het opleidingsprogramma van de hogeschool, spreekt met relevante personen / groepen en vormt een gefundeerd oordeel over de mate waarin de voornemens van de opleiding daadwerkelijk tot resultaten leiden die aansluiten op het DCBO-toetsingskader.

Het DCBO geeft scholen in het (protestants) christelijk basisonderwijs inzicht in en zekerheid over de competenties van (beginnende) leraren op het gebied van de vormgeving van de identiteit, waaronder godsdienstonderwijs. Het toetsingskader ondersteunt dat. Dit is voor de Besturenraad een instrument om de kwaliteit van de opleidingen voor wat betreft DCBO te kunnen toetsen. De verantwoordelijkheid voor en het toetsen van de student ligt bij de opleiding. Opleidingen die DCBO aanbieden, ontvangen en behouden hun accreditatie op grond van een positief oordeel bij de visitatie van de opleiding. Het toetsingskader is daarbij het referentiepunt voor de beoordeling van een accreditatieverzoek en is het aanknopingspunt voor gesprekken, vragen en conclusies bij de visitatie.

In navolging van de werkwijze van de NVAO worden in deze visitatiecyclus peers betrokken. Visitatoren komen niet alleen meer als onafhankelijke deskundigen van buiten, maar ook worden collega's en studenten (ad hoc, roulerend) als lid van de visitatieteams opgenomen¹.

Uitgangspunten

1. De uitwerking, vormgeving en uitvoering van het curriculum, waarin DCBO duidelijk herkenbaar is en gerealiseerd wordt volgens het toetsingskader, behoren tot de verantwoordelijkheid van de lerarenopleiding.
2. Het toetsingskader is zodanig geformuleerd, dat de opleiding voldoende mogelijkheden heeft voor eigen inhoudelijke keuzen: een eigen opleidingsconcept wordt gestimuleerd.
3. Het toetsingskader sluit naar inhoud, opzet en werking zo goed mogelijk aan bij de verschillende documenten over het leraarsberoep² die landelijk zijn vastgesteld. Voor de opleidingen is een aantal kernvragen in het hoofdstuk 'Toetsingskader' opgenomen. Belangrijke referenties zijn de nieuwe kennisbasis GL, de kerndoelen en de DCBO-competenties.
4. Toetsingskader en richtlijnen krijgen hun plek binnen de context van het totale opleidingsprogramma, ook in de beroepsuitoefening in de praktijk.

Opzet zelfstudie aan de hand van de kernvragen

De visitatiecommissie moet aan de hand van de zelfstudie een duidelijk beeld kunnen krijgen van de wijze waarop de opleiding invulling geeft aan DCBO. In de zelfstudie wordt antwoord gegeven op de vijf kernvragen. De zelfstudie kan worden voorzien van relevante bijlagen. Belangrijk is dat de opleiding aangeeft hoe DCBO wordt vormgegeven. De visitatiecommissie neemt kennis van de uitgangspunten van de opleiding en stelt vervolgens vragen als: "Waaruit blijkt dit? Kunt u dit aantonen?" Op dergelijke vragen kan een zelfstudie anticiperen. Van belang is verder dat de opleiding zich uitgenodigd voelt om zich ontwikkelingsgericht te presenteren. De zelfstudie beschrijft de stand van zaken inclusief de geldende ontwikkeldoelen die de opleiding zichzelf stelt. De kernvragen nodigen eveneens uit om de ambities van de hogeschool te verwoorden. In de meeste gevallen is de voorbereiding en de kwaliteit van de zelfstudie een goede voorspeller van het verloop van de visitatie. De visitatiecommissie kan vragen om aanvullend materiaal. De DCBO-accreditatie staat los van de NVAO instellingstoets. Uiteraard gaat de DCBO accreditatie uit van hogescholen die in hun algemene functioneren aan de basiskwaliteit voldoen.

Toetsingskader: Vijf kernvragen

De DCBO-standaard baseert zich op de drie vragen³ die door de NVAO gesteld worden bij een beperkte opleidingsbeoordeling. Voor DCBO geldt echter de toevoeging dat een opleiding ook een duidelijke visie moet hebben op het opleiden van studenten voor het (protestants) christelijk onderwijs.

¹ De commissie DCBO besluit te gaan werken met peers als pilot: er zal in de eerste visitaties met ingang van 2012 met peers gewerkt gaan worden. Aan de hand van de ervaringen wordt besloten of dit voor de hele accreditatieperiode wordt voortgezet.

² SBLbekwaamheidseisen leraren, Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijspersoneel, 2004; NVAO-accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs, Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie, 2010.

³ Wat beoogt de opleiding? Hoe realiseert de opleiding dit? Worden de doelstellingen bereikt?

Tevens is adequate kwaliteitszorg rondom DCBO essentieel. Voor DCBO formuleren we de vragen daarom als volgt:

1. Welke visie heeft de opleiding op het voorbereiden van leerkrachten op (protestants) christelijk basisonderwijs?
2. Wat zijn de eindkwalificaties behorend bij DCBO?
3. Hoe is het DCBO-curriculum vormgegeven?
4. Hoe toetst de opleiding de realisatie van de DCBO-kwalificaties?
5. Heeft de opleiding adequate kwaliteitszorg rond het DCBO-programma?

De vijf kernvragen worden hieronder verder uitgewerkt, voorzien van een korte toelichting en van de indicatoren. De bedoeling is dat door nauwkeurige beantwoording van de vragen (inclusief de indicatoren) zicht geboden wordt op de stand van zaken met betrekking tot DCBO. Daarbij staat de inhoud die de opleiding aan DCBO geeft centraal. De aandacht voor de eigen reflectie hierop van de opleiding en voor mate van de ontwikkelingsgerichtheid vormen de ingrediënten voor de verdere uitwerking.

Visie op opleiden voor (protestants) christelijk basisonderwijs

1

De opleiding heeft een visie geformuleerd op het opleiden van leerkrachten basisonderwijs voor het (protestants) christelijk onderwijs en deze visie is verbonden aan de traditie van de eigen opleiding.

Toelichting

In de visie spreekt de opleiding zich uit over de (protestants) christelijke traditie waar zij zich op baseert, dat wil zeggen met expliciete referentie naar een bepaalde theologische traditie en / of denkers, en over de identiteit van de instelling en de opleiding daarbinnen. Voor de visie is het van belang dat deze in samenwerking met de diverse partners (met name het werkveld, maar ook met medewerkers, studenten, alumni en mogelijk nog anderen) tot stand is gekomen.

Indicatoren

- De visie is uitgewerkt naar zowel de pedagogische, als de didactische, levensbeschouwelijke, onderwijskundige, organisatorische en de maatschappelijke componenten⁴.
- In de visie is geformuleerd op welke manier de visie relevant is voor de hele opleiding.
- Uit de omschreven visie blijkt met welke partners en op welke manier de visie tot stand is gekomen en beschreven.

Beoogde eindkwalificaties

2

De opleiding formuleert zelf vanuit de visie DCBO-eindkwalificaties die specifiek zijn wat betreft inhoud en niveau.

Toelichting

Door DCBO-eindkwalificaties te formuleren operationaliseert de opleiding de visie zodanig dat concreet gemaakt wordt waar de beginnende leerkracht in het (protestants) christelijk onderwijs aan moet voldoen. Behalve de visie van de opleiding zelf is referentie aan zowel de kennisbasis GL als

⁴ Diverse indelingen en verbindingen zijn hier mogelijk, bijv. naar een voorbeeld van Anneke de Wolff, in "Typisch Christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar vormgeving", Leiden, 2000. pp. 399-406.

aan de kerndoelen godsdienstonderwijs daarvoor leidend. Ter informatie: in de voorgaande visitatiecyclus (2006-2010) is gebruikgemaakt van richtlijnen in de vorm van DCBO-competenties. Deze richtlijnen zijn opnieuw in dit toetsingskader opgenomen omdat ze van nut kunnen zijn in het beschrijven van de DCBO-eindkwalificaties⁵.

Indicatoren

- De DCBO-eindkwalificaties komen voort uit de geformuleerde visie.
- De opleiding maakt duidelijk hoe de DCBO-eindkwalificaties geënt zijn op de kennisbasis GL zoals die voor het pc basisonderwijs is uitgewerkt.
- Uit de door de opleiding zelf geformuleerde DCBO-eindkwalificaties blijkt met welke partners en op welke manier deze tot stand zijn gekomen en beschreven.

Onderwijsleeromgeving

3

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de studenten mogelijk de beoogde DCBO-kwalificaties te behalen.

Toelichting

De inhoud en de vormgeving van het programma stellen de studenten in staat de DCBO-eindkwalificaties te bereiken. Essentieel daarbij zijn de kwaliteit van het personeel, de betrokkenheid van personeelsleden bij de traditie en de opleidingsspecifieke voorzieningen. Programma, personeel en voorzieningen vormen voor studenten een samenhangende onderwijs-leeromgeving.

Indicatoren

- De opleiding maakt duidelijk hoe de DCBO-eindkwalificaties vertaald zijn in haar opleidingscurricula (voltijd, deeltijd en voor zover van toepassing in de duale en academische variant en in de nascholing).
- De opleiding maakt duidelijk hoe studenten in staat worden gesteld aan de DCBO-eindkwalificaties te voldoen in het programma van de opleiding.
- De opleiding maakt duidelijk hoe vanuit de (geloofs)bronnen, de traditie en vanuit de biografie van de studenten een bijdrage wordt geleverd aan de levensbeschouwelijke ontwikkeling c.q. de geloofsontwikkeling van de studenten.
- De opleiding maakt duidelijk hoe zij studenten opleidt voor de specifieke omgevingscontext.
- De opleiding toont aan hoe zij borgt dat docenten zijn toegerust om studenten te begeleiden in de vorming van hun eigen geloof c.q. levensbeschouwing.
- Uit de zelfstudie blijkt op welke manier de eigen voorzieningen bijdragen aan het behalen van de DCBO-eindkwalificaties.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

4

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde DCBO kwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting

Het gerealiseerde niveau ten aanzien van kwalificaties blijkt uit de tussentijdse en de afsluitende toetsen en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk functioneren.

⁵ Zie verder in bijlage 5, over de DCBO-competenties en de status ervan.

Indicatoren

- De opleiding kan zowel het toetsingsbeleid, beoordelingskader als enkele concrete toetsvoorbeelden overleggen.
- De opleiding voorziet in een toetsinstrumentarium dat recht doet aan zowel het ontwikkelingsgerichte aspect van het leren als aan de som van het geleerde.
- De opleiding borgt de objectiviteit van de toetsing door studenten niet of niet alleen door hun directe studiebegeleiders te laten toetsen.
- De opleiding beschrijft en borgt de kwaliteit van de toetsing op de stageplek.
- De opleiding toont en verantwoordt op welke wijze de persoonlijke ontwikkelingsdoelen van studenten getoetst worden.

Resultaten

5

De opleiding heeft zicht op de mate waarin visie op en de kwaliteit van het DCBO onderwijs wordt gerealiseerd en evalueert dit regelmatig bij studenten, medewerkers en vertegenwoordigers van het werkveld.

Toelichting

De opleiding hanteert een adequaat systeem van kwaliteitszorg rondom de DCBO onderdelen waarbij studenten, docenten en werkveld betrokken worden. De opleiding heeft zicht op de kwantitatieve resultaten. Mogelijk hanteert de opleiding een algemener systeem van kwaliteitszorg, maar daarbij verwachten we dat gegevens voor DCBO daarin te vinden zijn. In deze kernvraag komen de onderwerpen van de voorgaande vier kernvragen samen. Aan de hand van de hier gevraagde beschrijving kan de opleiding zichtbaar maken hoe de eigen doelstellingen met betrekking tot DCBO bereikt worden.

Indicatoren

- De opleiding beschrijft naast de huidige plannen welke plannen zij heeft voor de langere termijn zodat daarmee de gekozen ontwikkelingsrichting zichtbaar wordt.
- De zelfstudie bevat of verwijst naar evaluaties onder studenten, medewerkers en werkveld en de interventies naar aanleiding daarvan.
- De opleiding toont aan welke ontwikkeldoelen ze heeft voor DCBO, hoe aan deze doelen gewerkt wordt, hoe deze worden geëvalueerd en hoe de doelen vervolgens worden bijgesteld.

Beoordeling

De beantwoording van elk van de kernvragen wordt beoordeeld als onvoldoende, voldoende, goed of excellent (gewogen en gemotiveerd).

Als algemene richtlijn met betrekking tot het kwantitatieve gewicht van DCBO geldt dat minstens 80% van de stagetijd op een school voor (protestants) christelijk onderwijs plaatsvindt, waarbij in ieder geval de afrondende stage in het pc onderwijs wordt ingevuld.

Voor de totale studielast van DCBO wordt een richtlijn van minstens 12 ECTS aangehouden. Hoe beter DCBO is geïntegreerd, hoe lastiger deze studielast te bepalen is. Idealiter zouden we niet zozeer ECTS in de zin van gekwantificeerd (les)aanbod willen uitdrukken, maar liever uitgaan van eindkwalificaties. Omdat deze niet uniform zijn vastgesteld, is een criterium voor studiebelasting in ECTS vooralsnog noodzakelijk. Opleidingen worden vooral aangemoedigd om aan te tonen dat studenten de DCBOKwalificaties behalen, zoals die nader zijn uitgewerkt door de opleiding zelf. Voor de beoordeling geldt dat op alle kernvragen het oordeel tenminste voldoende moet zijn wil accreditatie verleend kunnen worden.

Visitatieprotocol

Aan DCBO is een systeem van kwaliteitszorg gekoppeld in de vorm van visitatie van de opleidingen die het diploma aanbieden. Dit protocol beschrijft voor alle partijen die bij het diploma betrokken zijn hoe de visitatie verloopt.

Doel

Het visitatieprotocol is erop gericht de procedures, termijnen en andere bepalingen rondom de visitatie vooraf vast te leggen. Daardoor weten zowel de visitatiecommissie als de opleiding die gevisiteerd wordt vooraf hoe de visitatie gaat verlopen en welke stappen elk van de betrokkenen gaat zetten.

Terminologie

In het visitatieprotocol nemen verschillende documenten een belangrijke plaats in. Om te voorkomen dat er verwarring ontstaat tussen de verschillende documenten, worden steeds de onderstaande benamingen gebruikt:

Zelfstudie De documentatie die instellingen voorafgaand aan de visitatie opstelt en die voor de visitatiecommissie het basismateriaal vormt bij de voorbereiding van de visitatie.

Visitatierapport Het rapport dat de visitatiecommissie opstelt naar aanleiding van de visitatie van een opleiding. Het visitatierapport is opleidingsspecifiek en geeft de bevindingen en de conclusies van de visitatiecommissie naar aanleiding van de zelfstudie en het bezoek van de betreffende opleiding weer. Het visitatierapport gaat vergezeld van een advies met betrekking tot de accreditatie.

Bestuurlijke reactie De reactie van het bevoegd gezag van de instelling op de bevindingen en de conclusies van het visitatierapport. In zijn bestuurlijke reactie geeft het bevoegd gezag van de instelling aan welke consequenties hij aan de bevindingen en conclusies verbindt.

Commissie Waar gesproken wordt van 'de commissie' wordt de commissie DCBO bedoeld. De visitatiecommissie wordt altijd als zodanig aangeduid.

Visitatie

Doel

De visitatie heeft een aantal doelen:

- De instellingen leggen verantwoording af over de wijze waarop zij invulling hebben gegeven aan DCBO.
- De visitatiecommissie, die bestaat uit externe deskundigen en uit geselecteerde deskundigen van andere opleidingen en de opleidingen wisselen van gedachten over ontwikkelingen en vraagstukken die met het diploma verbonden zijn. Zij dragen langs die weg bij aan handhaving en / of versterking van de kwaliteit van DCBO, zowel op de opleiding als voor het stelsel in zijn totaliteit.
- Oordeelsvorming met betrekking tot (voortgaande) accreditatie.

Toetsingskader voor het diploma als basis voor visitatie

De basis voor de visitatie ligt in het toetsingskader van vijf kernvragen. Het toetsingskader is met betrokkenheid van het werkveld en de geaccrediteerde instellingen opgesteld, en na raadpleging van de instellingen vastgesteld door de Besturenraad. Het geheel van deze uitgave vormt het referentiekader voor de visitatiecommissie. Aan de hand hiervan worden uiteindelijk conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

Visitatieprogramma

Visitatie vindt voor elke opleiding eenmaal per zes jaar plaats. Voorafgaande aan een visitatieronde wordt in overleg met de gezamenlijke instellingen een visitatieprogramma vastgesteld. In het visitatieprogramma is sprake van een gelijkmatige spreiding van het totale aantal visitaties van een cyclus over de zes jaren. Iedere instelling krijgt schriftelijk een bevestiging van het jaar waarin de eerstvolgende visitatie gaat plaatsvinden.

In de maand juni, voorafgaand aan het kalenderjaar waarin visitatie plaatsvindt, wordt in overleg met de betrokken instelling een planning vastgesteld, met data voor de visitatie en daaraan gekoppeld afspraken voor deadlines voor voorbereiding en rapportage.

Instellingen met meerdere vestigingen

De wijze waarop de visitatiecommissie omgaat met hogescholen die DCBO op meerdere vestigingsplaatsen aanbiedt, hangt af van de inrichting van het opleidingsprogramma van de betreffende hogeschool. Wanneer het opleidingsprogramma op elk van de vestigingen gelijk is, vindt één bezoek plaats op de hoofdvestiging. Het programma is dan gelijk aan de visitatie van andere opleidingen, met dien verstande dat in de selectie van gesprekspartners (docenten, studenten, etc.) rekening wordt gehouden met een goede spreiding over de verschillende vestigingen. Wanneer het opleidingsprogramma per vestigingsplaats verschilt, wordt de visitatie zo ingericht dat de visitatiecommissie zich een goed beeld van die verschillende programma's kan vormen. Dat betekent dat ook de andere locaties bezocht worden, waarbij tijdens die bezoeken de aandacht in principe beperkt blijft tot de onderdelen die afwijken ten opzichte van het programma op de hoofdvestiging.

Tijdsplanning

In juni wordt de visitatieplanning voor het daarop volgende kalenderjaar vastgesteld. Gekoppeld aan de data voor visitatie zijn in de planning de volgende deadlines opgenomen:

- Uiterlijk twee maanden voor de datum van het visitatiebezoek stelt de instelling de benodigde informatie (zelfstudie) ter beschikking aan het visitatieteam.
- Uiterlijk één maand voor het visitatiebezoek verzoekt het visitatieteam (indien nodig) om aanvullende informatie.
- Uiterlijk één maand voor het visitatiebezoek stellen instelling en visitatieteam het programma voor het bezoek vast.
- Uiterlijk vier weken (Weergave van de stapsgewijze berekening van de weken vanaf het visitatiebezoek tot aan de verzending van het concept-rapport aan de instelling..) na het visitatiebezoek stuurt de secretaris het concept-visitatierapport aan de leden van het visitatieteam.
- Eén week na verzending van het concept-visitatierapport vergadert het visitatieteam over dit rapport (5).
- Uiterlijk één week na de vergadering van het visitatieteam verstuurt de secretaris een eventuele aangepaste versie van het conceptrapport aan de visitatiecommissie (6).
- Uiterlijk twee weken na de vergadering van het visitatieteam vergadert de visitatiecommissie over het conceptrapport (7).
- Uiterlijk één week na deze vergadering heeft de secretaris een eventueel nader aangepaste versie van het conceptrapport gereed (8).
- Uiterlijk acht (8) weken na het visitatiebezoek wordt het aangepaste conceptrapport met uitzondering van beoordelingen en het advieshoofdstuk voor toetsing op feitelijke onjuistheden aan de instelling toegezonden.
- De instelling reageert uiterlijk één week na ontvangst van het concept-rapport. De secretaris voert zo nodig feitelijke aanpassingen door en stuurt het rapport aan de commissie en ter

informatie aan de visitatiecommissie. In de eerste hierop volgende vergadering na de reactie van de instelling stelt de visitatiecommissie het visitatierapport vast en biedt het aan de commissie DCBO.

- In de eerste hierop volgende vergadering neemt de commissie DCBO een accrediteringsbesluit naar aanleiding van het visitatierapport en deelt dit schriftelijk mee aan de instelling. Het schrijven gaat vergezeld van het integrale visitatierapport.
- Uiterlijk twee maanden na ontvangst van het visitatierapport zendt de instelling een bestuurlijke reactie daarop in. Dat geldt ongeacht het besluit; ook bij een positief besluit ten aanzien van de accreditatie wordt een bestuurlijke reactie op prijs gesteld.
- Tot uiterlijk vier weken na de toezending van het visitatierapport kan de instelling tegen het accrediteringsbesluit van de commissie DCBO een bezwaarschrift indienen bij de commissie DCBO.
- Tot uiterlijk zes weken na de indiening van het bezwaarschrift neemt de commissie DCBO een besluit naar aanleiding van het bezwaar.
- Uiterlijk na het verstrijken van de bezwaarprocedure dan wel uiterlijk na een week na het besluit van de commissie DCBO naar aanleiding van het bezwaarschrift vindt openbaarmaking van het rapport plaats.

Vorbereiding visitatie

Voor de voorbereiding van de visitatie en de daarmee gepaard gaande contacten tussen de visitatiecommissie en de instellingen wijst elke instelling een contactpersoon aan. Deze persoon is aanspreekpunt c.q. coördinator van de visitatie vanuit de instelling. De instelling stelt aan de visitatiecommissie de benodigde gegevens ter beschikking door middel van zelfstudie met relevante bijlagen. De visitatiecommissie stelt op basis van een beoordeling van de zelfstudie vast met wie zij wil spreken en geeft dat door aan de contactpersoon van de instelling. De instelling draagt zorg voor het definitieve programma van het bezoek.

Zelfstudie

De visitatiecommissie moet aan de hand van de zelfstudie een duidelijk beeld kunnen krijgen van de wijze waarop de opleiding invulling geeft aan DCBO. In de zelfstudie (en eventuele bijlagen) wordt antwoord gegeven op de vijf kernvragen. De zelfstudie wordt op verzoek van de visitatiecommissie in het veelvoud van het aantal panelleden door de opleiding aangeboden.

Accreditatie

Het visitatierapport is de basis voor het besluit over voortgaande accreditatie van de instelling. Op basis van de bevindingen naar aanleiding van de documentstudie en de bevindingen tijdens de visitatie, formuleert de visitatiecommissie een advies over voortgaande accreditatie ten behoeve van de besluitvorming door de commissie DCBO. In de paragraaf over het visitatierapport is nader aangegeven welke vorm dat voorstel aan kan nemen.

Visitatiecommissie

De leden van de visitatiecommissie hebben gedegen kennis en brede ervaring ten aanzien van de belangrijke onderdelen van het diploma.

De visitatiecommissie bestaat uit een aantal deskundigen, die in de visitaties worden aangevuld met een of meer deskundigen van de collega-opleidingen, waaronder per panel ook een student, de peers. Zie noot 4 op pagina 4. De secretaris participeert in elke visitatie. Als richtlijn voor de samenstelling van het team (inclusief de peers) dat de visitatie uitvoert worden de volgende criteria gehanteerd:

- Een lid met veel ervaring met / kennis van het afnemend veld: het pc basisonderwijs.

- Een lid met veel ervaring met / kennis van de opleidingswereld.
- Een lid met veel kennis van het godsdienstonderwijs en het vormgeven aan levensbeschouwelijke identiteit in het basisonderwijs.

Eén van de leden is tevens de voorzitter van de visitatiecommissie. De voorzitter wordt in functie benoemd. Voor alle leden geldt dat zij niet werkzaam mogen zijn aan één van de te visiteren opleidingen. Een lid dat voorheen werkzaam was aan een van de te visiteren instellingen, mag niet tot het team behoren dat die instelling visiteert. Op basis van het reglement dat voor DCBO is vastgesteld door het bestuur van de Besturenraad, kunnen de leden van de commissie DCBO niet tegelijkertijd lid van de visitatiecommissie zijn.

Benoemingstermijn

De benoeming van de leden van de visitatiecommissie, inclusief secretaris en voorzitter, geldt in principe voor de duur van zes jaar. Dit houdt verband met de lengte van de visitatiecyclus: gedurende de benoemingsperiode van zes jaar worden alle opleidingen éénmaal bezocht. In voorkomende gevallen worden opengevallen plaatsen binnen de visitatiecommissie opgevuld voor de duur van de visitatieronde. De leden die als peers in de visitaties worden betrokken, zijn vooraf geselecteerd en nemen bij toerbeurt steeds ad hoc aan een of maximaal twee van de visitaties in een cyclus deel. Beleid rond selectie en inzet van peers wordt elders (in werkdocumenten van de commissie DCBO) beschreven. Voor de duur van een visitatie zijn de peers volwaardig lid van het panel en (enkel) m.b.t. de betreffende visitatie, stemhebbend lid in de visitatiecommissie.

Werkwijze visitatiecommissie

De secretaris van de visitatiecommissie ontvangt twee maanden voor de visitatie de zelfstudie van de hogeschool. De secretaris gaat na of de zelfstudie zodanig is aangeleverd dat het visitatieteam ermee aan de slag kan en verspreidt deze. Het visitatieteam, dat verantwoordelijk is voor de visitatie, bespreekt en beoordeelt de zelfstudie en overige relevante documentatie en bepaalt op basis hiervan de duur van het visitatiebezoek en met welke groepen hij tijdens het bezoek wil spreken. Het visitatieteam bereidt de gesprekken voor aan de hand van de ontvangen informatie en de commentaren en weet wat de belangrijkste aandachtspunten bij de betreffende opleiding zijn en welke vragen aan de verschillende groepen worden gesteld. Na afloop van het visitatiebezoek stelt de secretaris het visitatierapport op. De leden van het visitatieteam voorzien het concept-rapport van commentaar en stellen het eventueel bij. Na een toets door de instelling op feitelijke onjuistheden stelt de visitatiecommissie in een daartoe belegde vergadering het rapport vast en biedt het aan de commissie DCBO aan.

Visitatiebezoek

Het visitatiebezoek vindt op één dag plaats. De secretaris geeft aan de instelling door met wie het visitatieteam graag wil spreken en overlegt met de instelling over de precieze opzet en volgorde van het bezoek. De contactpersoon van de instelling organiseert het bezoek en zorgt dat de betreffende personen aanwezig zijn voor de gesprekken met het visitatieteam.

Basis voor het programma van het visitatiebezoek

Het visitatieteam spreekt op de opleiding in ieder geval met het management: het college van bestuur of de directie en / of de opleidingscoördinator. Verder kan het team spreken met:

- Docenten (Godsdienst en andere voor DCBO verantwoordelijken)
- Studenten (verschillende leerjaren)
- Afgestudeerden (leraren die hun opleiding ongeveer 2 jaar geleden hebben afgerond)
- Vertegenwoordigers van scholen (stagescholen en scholen waar leraren zijn gaan werken)
- Stagecoördinator

De lengte van de gesprekken is in de regel een half uur tot drie kwartier per panel. Met het management wordt aan het begin en aan het eind van de gesprekkenronde gesproken. Alle gesprekken vinden op de hogeschool plaats. Afhankelijk van de onderlinge relatie tussen de verschillende locaties wordt voorafgaand aan het bezoek in overleg met de hogeschool vastgesteld welke vertegenwoordigers van de locaties bij de gesprekken met het visitatieteam betrokken zijn.

Het visitatieteam kan van tevoren aangeven dat er tijd is ingeroosterd voor intern overleg binnen het visitatieteam, een keer rond de lunchpauze en een keer kort voor de laatste terugkoppeling naar het management. Het visitatieteam maakt dan een voorlopige balans op, formuleert de eerst bevindingen en bereidt het laatste gesprek voor. Het visitatiebezoek eindigt met een korte mondelinge impressie van het bezoek aan het management van de instelling. Daarbij zijn panelleden van voorgaande panels welkom.

Visitatierapport

De visitatiecommissie stelt het visitatierapport op. Elders in dit protocol zijn de termijnen en de werkwijze die daarmee samenhangen beschreven. Na eerste lezing en bijstelling van het rapport wordt het definitieve concept met uitzondering van het advieshoofdstuk voor een toets op feitelijke onjuistheden aan het management van de betreffende opleiding voorgelegd. Indien nodig wordt het rapport naar aanleiding daarvan aangepast.

Pas bij volledige en positieve afronding van het accreditatieproces wordt het rapport in de huisstijl van de Besturenraad opgemaakt en aan de opleiding uitgereikt. Zolang er nog sprake is van nadere eisen en verwerking van bestuurlijke reacties e.d. wordt er enkel met werkversies van het rapport gecommuniceerd.

Opzet en inhoud van het rapport

Een visitatierapport geeft een helder beeld van hetgeen de visitatiecommissie binnen de opleiding heeft waargenomen en bevat daarover een oordeel. Een visitatierapport kent in ieder geval de volgende onderdelen:

- Een beknopte beschrijving van de doelen, de opzet en de inhoud van de betreffende opleiding
- Een aan het toetsingskader gerelateerde systematische weergave van de belangrijkste bevindingen
- Conclusies en aanbevelingen

Het visitatierapport gaat vergezeld van een advies aan de commissie DCBO over de accreditatie: wordt de opleiding voor de komende zes jaar geaccrediteerd of vindt daarover eerst overleg en / of aanpassing van de opleiding plaats?

Het advies van de visitatiecommissie kan twee vormen aannemen:

1. De accreditatie kan worden verlengd: ja.
2. De accreditatie kan nog niet worden verlengd; er moet aan nadere, helder omschreven voorwaarden worden voldaan: accreditatie wordt nog niet verleend.

Bij het advies wordt een beredeneerd oordeel gegeven. De commissie kan het advies van de visitatiecommissie wegeven en is vrij om op basis van de rapportage van het advies af te wijken. In dat geval wordt duidelijk gemotiveerd aan de visitatiecommissie kenbaar gemaakt waartoe de commissie DCBO besloten heeft. Bij de bespreking van de rapportage in de commissie DCBO is de voorzitter van het visitatieteam aanwezig. De commissie DCBO zendt haar besluit over de accreditatie samen met het visitatierapport naar de instelling. De instelling geeft een bestuurlijke reactie op de conclusies en aanbevelingen in het visitatierapport, zowel in het geval dat een accreditatie nog niet wordt verleend als dat die al wel wordt verleend.

Een definitieve opmaak van het rapport in de huisstijl van de Besturenraad is er pas bij een positief besluit over de accreditatie.

In het geval dat accreditatie nog niet opnieuw wordt verleend, zal dit aan de instelling worden kenbaar gemaakt en indien er aanleiding voor is, wordt het besluit van de commissie in een gesprek toegelicht. Aangegeven wordt welke opleidingsstructurele en / of inhoudelijke veranderingen / verbeteringen worden gevraagd en binnen welke termijn deze worden beoordeeld.

In de voorgaande cyclus werd gesproken over geconditioneerde en ongeconditioneerde accreditaties. Deze terminologie wordt verlaten: er is sprake van accreditatie of van nog geen accreditatie, omdat in de regel blijkt dat na een of meerdere rondes van bestuurlijke reacties alsnog tot accreditatie wordt besloten. Daarmee is de mogelijkheid dat een accreditatie niet meer verleend wordt niet vervallen. Dat kan uiteindelijk de slotsom zijn als een proces om tot verlengde accreditatie te komen, slepend gaat worden en de gewenste verbeteringen volgens de commissie uitblijven. De commissie is wel gehouden aan het stellen van duidelijke termijnen en het zorgvuldig en schriftelijk communiceren van de te nemen stappen. Bovendien worden accreditaties die door verlengde procedures meer tijd nemen uiteindelijk gedateerd vanaf het moment dat de voorgaande accreditatie zou zijn verlopen.

Bezwaarprocedure

Na ontvangst van het besluit en het rapport kan door de instelling bezwaar worden aangetekend bij de commissie DCBO. Het secretariaat van de commissie DCBO ontvangt dan uiterlijk vier weken na ontvangst van het besluit over de accreditatie en het visitatierapport, een beargumenteerd bezwaarschrift. Uiterlijk zes weken na ontvangst van het bezwaarschrift neemt de commissie DCBO een besluit over eventueel (voortgaande) accreditatie.

Openbaarmaking van het rapport

Openbaarmaking van het rapport vindt plaats uiterlijk na het verstrijken van de bezwaarprocedure, dan wel uiterlijk na een week na het besluit van de commissie DCBO naar aanleiding van het bezwaarschrift. Openbaarmaking houdt in dat vanaf dat moment het rapport opvraagbaar is bij het secretariaat van de commissie DCBO.